

TRANSPARENCY INFO

Citizen journalism & social media

În numărul acesta :

EDITORIAL

Social media ca mijloc de exprimare - libertăți și riscuri p. 2

LEGISLAȚIE

Libera exprimare online - reglementări internaționale p. 3

BUNE PRACTICI

OSCE - schimbări aduse de social media p. 4

SPECIAL

Social media & zonele de conflict p. 6

Citizen journalism p. 7

EVENIMENTE

Evenimente Transparency International p. 8

Social media ca mijloc de exprimare - libertăți și riscuri

Citizen journalism

Rețelele de socializare au devenit unul din principalele mijloace pentru transferul de informații. Ele dau oricui posibilitatea de a crea, împărtăși și accesa știri și opinii, dar și de a dezbate idei. Bloggerii au lărgit paleta jurnalismului clasic, adăugând acesteia noua formă de „citizen journalism”, jurnalismul cetățenesc. Totodată, jurnaliștii profesioniști recurg tot mai des la instrumente de social media pentru documentare și pentru distribuția articolelor.

Apar astfel o serie de întrebări cu privire la reglementările aplicabile platformelor de social media, a informațiilor distribuite prin intermediul lor, a protecției acestei noi categorii de jurnaliști, a codurilor de etică și conduită aplicabile lor, dar și cele aplicabile jurnaliștilor profesioniști atunci când apelează la platforme de socializare pentru preluare de informații. Libertatea de opinie și libera circulație a informațiilor și ideilor este consacrată de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, iar aceste drepturi se aplică, nealterat, spațiului online.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) se implică puternic în protecția libertății de exprimare pe internet, bazată pe aplicarea drepturilor fundamentale în noile domenii din era digitală. În acest sens, Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Media susține că libertatea de exprimare și a presei este valabilă pentru toate formele de jurnalism, nu doar cele tradiționale. Iar a aplica drepturi diferite pentru categorii diferite de media ar fi, în esență, o încălcare a drepturilor omului.

În consecință, legislația trebuie să se adapteze constant noilor tehnologii de comunicare, pentru a garanta că libertățile fundamentale rămân nealterate și aplicabile tuturor canalelor de transfer de informații. Totodată, sunt necesare măsuri pentru ca libertatea presei pe internet să fie protejată și „offline”, în mediul real. Aceleași metode de intimidare și cenzură aplicabile jurnaliștilor „tradiționali” sunt folosite și împotriva celor care publică în mediul virtual. Iar abuzurile împotriva jurnaliștilor, bloggerilor sau activiștilor online reprezintă atacuri directe la adresa libertății presei. (OSCE 2013)

*Citizen Journalism capătă o nouă dimensiune dacă înțelegem **discursul** ca instrument pentru “definirea și structurarea realității, care produce și totodată se bazează pe structuri de putere și interese” (Foucault 1970). Noua formă de jurnalism deschis constituie un canal de formare a discursului public, accesibilă pentru participare unei mari mase de oameni. Astfel prin gradul ridicat de accesibilitate, crește posibilitatea actorilor periferici de a participa la definirea problemelor și articularea necesităților, contribuind astfel la modelarea reprezentărilor percepute și a structurilor de putere. În același timp, există riscul manipulării ascunse a informațiilor răspândite și implicit a influențării mascate a proceselor de formare a discursului în numele cetățenilor.*

Wendla Beyer

Libera exprimare online

Reglementări internaționale

Dreptul la opinie și schimb de informații, inclusiv transfrontalier, fără interferența autorităților publice, este garantat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Rețelele de socializare cad sub incidența acestui drept, întrucât reprezintă doar o formă diferită de a transfera informații. Concomitent cu drepturile și libertățile care trebuie garantate spațiului online, sunt necesare măsuri pentru asigurarea transparenței și eticii.

Astfel, din practica internațională se conturează excepții de la exercitarea dreptului la libera exprimare, însă jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului (CEDO) stabilește criterii exigente pentru interferența autorităților în acest sens. În mod explicit, libera exprimare online este susținută de Declarația Consiliului Europei privind Libertatea Comunicării pe Internet.

Restricțiile existente cu privire la conținutul pe internet caută în primul rând să limiteze materia-

lele ilegale sau dăunătoare. La nivel internațional, eforturile de a le controla sunt conturate de Convenția privind Criminalitatea Informatică a Consiliului Europei, în special de Protocolul Adițional referitor la incriminarea actelor de natură rasistă și xenofobă săvârșite prin intermediul sistemelor informatice.

Majoritatea statelor OSCE au adoptat legi privind incriminarea conținuturilor ce cuprind: discursuri rasiste, xenofobe, sau care incită la ură; negarea, minimalizarea, aprobarea sau justificarea genocidului sau a crimelor împotriva umanității; incitare la terorism; propagandă teroristă; pornografie infantilă; defăimare; încurajarea extremismului; sau alte conținuturi dăunătoare.

În România, la fel ca în majoritatea statelor membre, prevederile legale privind incriminarea conținutului nu sunt de regulă specific formulate pentru conținutul pe internet, ci sunt aplicabile oricărui mediu de distribuire de informații. Un punct sensibil îl reprezintă prevenirea defăi-

mării injuste. Rezoluția 1577 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cere în mod explicit statelor care au pedepse cu închisoarea pentru defăimare, să le abolească fără întârziere. Cu toate acestea, în anul 2013, 34 de state membre ale Consiliului Europei continuau să incrimineze defăimarea. În România, odată cu noul Cod Penal, au fost dezincriminate calomnia și insulta. Într-adevăr, incriminarea defăimării este disproporționată, în același timp însă, sunt necesare măsuri adecvate pentru descurajarea publicării de materiale false pentru a denigra imaginea unei persoane.

Filtrarea sau blocarea conținuturilor ilegale de pe internet nu sunt lipsite de probleme, având potențialul de a submina dreptul la liberă exprimare atunci când nu sunt supuse unor proceduri transparente.

Spre exemplu, într-un comunicat de presă din 2 Septembrie 2014, Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Presei, Dunja Mijatović, avertizează că în Re-

publica Moldova amendamentul propus cu privire la măsurile împotriva extremismului ar putea periclita libertatea de exprimare pe internet. Întrucât proiectul de lege ar permite Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova să ordone furnizorilor de servicii de internet blocarea temporară a accesului online către materiale de natură extremistă.

Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Presei a declarat: „Este îngrijorător că un organism administrativ de aplicare a legii ar putea deține puterea discreționară de a bloca accesul la conținuturi online fără motive întemeiate [...] fără proceduri judiciare corespunzătoare și monitorizare adecvată”.

O altă problemă majoră în gestionarea conținuturilor este extrateritorialitatea, întrucât materialele sunt adesea produse sau distribuite din afara jurisdicției statelor în care sunt considerate ilegale. Din acest motiv, unele state recurg la blocarea sau filtrarea accesului la anumite platforme de socializare. Însă autoritățile internaționale avertizează că blocarea integrală a accesului la platforme de socializare, precum YouTube, Facebook, Wordpress sau Twitter, datorită unor conținuturi presupus ilegale, este disproporționată .

OSCE - schimbări aduse de social media

Social media și libera exprimare

Libertatea presei include dreptul de a primi informații și idei, inclusiv transfrontalier, sub orice formă. Social media și rețelele de socializare contribuie la acest drept, întrucât reprezintă noi moduri de a transfera știri și opinii. Reglementările legale trebuie să se adapteze permanent la inovațiile tehnologice și la noile canale de comunicare. Dreptul fundamental la liberă exprimare trebuie însă să rămână nealterat.

Rețelele de socializare și jurnalismul

Social media formează în ziua de astăzi o infrastructură indispensabilă pentru accesarea de știri. Totodată, a devenit un instrument de documentare, colaborare, distribuție și inclusiv finanțare pentru jurnaliști. În acest context este foarte dificil de trasat o graniță între jurnalismul profesionist și alte forme de publicare, iar adesea autorul unei lucrări nu poate fi identificat. În acest sens este importantă utilizarea unei definiții cât mai cuprinzătoare a jurnalismului, pentru a consolida protecția, drepturile și responsabilitățile celor care participă la fluxul de informații, indiferent de formă.

Jurnalismul profesionist și internetul

Cursul jurnalismului tradițional s-a schimbat odată cu dezvoltarea rețelelor de socializare în canale de transfer de informații. Politicile companiilor de presă privind mediul online s-au adaptat la faptul că cititorii accesează și distribuie știrile prin social media. Una din problemele care apar sunt standardele de filtrare a conținutului generat de utilizatori pe paginile online ale trusturilor de presă. Totodată, social media schimbă rolul jurnaliștilor și modul în care abordează știrile. Jurnaliștii trebuie să dezvolte metode pentru verificarea surselor și garantarea acurateții și veridicității știrilor. Lipsa de verificare a informațiilor preluate de pe platforme de socializare în presă se întâlnește în practică tot mai des. Este necesară conștientizarea problemei și pregătirea jurnaliștilor pentru folosirea corectă a social media în preluarea de știri.

Conținutul generat de utilizatori

Răspunderea este un aspect delicat în cazul contribuțiilor anonime. Este necesară dezvoltarea, pentru mediul online, a codurilor etice pentru jurnalismul profesionist, dar și pentru utilizatori. Găsirea unor soluții în această arie este dificilă, deoarece impunerea obligației legale de a filtra toate conținuturile generate de utilizatori, inclusiv comentarii, anterior publicării, ar fi imposibil de pus în practică și prea restrictivă din punct de vedere legal. Iar tragerea la răspundere a deținătorilor de platforme online pentru conținuturile publicate, ar determina practici protecționiste și de cenzură sin partea mediului privat, lipsite de transparență și potențial arbitrar.

Abordare multi-stakeholder și răspundere corporativă

Au alt aspect de luat în calcul este dreptul la intimitate, protecția datelor și confidențialitatea comunicării individuale, chiar și atunci când are loc pe aceleași platforme ca cele de comunicare publică. Elaborarea unor reguli globale valabile ar fi dificilă, dacă nu chiar imposibil de realizat. În schimb, o abordare care ia în considerare toate părțile interesate, inclusiv sectorul guvernamental, societatea civilă, mediul de afaceri și mediul academic, poate contribui la elaborarea unor norme privind modul de funcționare al companiilor tehnologice, inclusiv care operează în regimuri opresive, în vederea promovării drepturilor omului, dreptului la liberă exprimare, protecției datelor personale și a intimității utilizatorilor.

(sursa: OSCE 2013 Social Media Guidebook)

Social media & zonele de conflict

Jurnalismul deschis și comunicarea pe rețelele de socializare contribuie la consolidarea activismului civic, prin apariția spațiilor online pentru agregare de idei și formare de comunități în jurul unor arii specifice de interes. Probabil cel mai sonor exemplu este Primăvara Arabă, unde rețelele de socializare au constituit principalul canal pentru fluxul de informații între cetățeni.

Există voci care susțin că importanța social media în evenimentele din Tunisia, Egipt și întreaga regiune, a fost exagerată. Bineînțeles, oamenii au fost cei care au răsturnat regimuri, nu inovațiile tehnologice. Totuși mediul online a funcționat ca platformă pentru rostogolirea informațiilor privind abuzurile la nivelul conducerii, care au alimentat revolta populației.

Tot internetul a facilitat comunicarea și organizarea protestatarilor și răspândirea știrilor despre mișcările de stradă în regiune, accentuând efectul domino. În timpul protestelor din Egipt, un activist exprima această idee pe Twitter: „Folosim Facebook pentru a programa protestele, Twitter pentru a ne coordona și YouTube pentru a spune lumii” (citată în Agathangelou și Soguk, 2013).

Totodată, această nouă formă de reportaje schimbă cursul jurnalismului tradițional: în zonele de conflict, sau zone de risc cu acces restricționat, reporterii profesioniști apelează tot mai des la relatări și fotografii de la fața locului publicate de cetățeni pe internet. Din nou cel mai cunoscut exemplu este

acoperirea în presa internațională a Primăverii Arabe. Accesul reporterilor la fața locului fiind îngreunat, companii de presă de renume, printre care BBC, CNN sau The Guardian, au preluat știri postate de cetățeni direct de pe bloguri și site-uri de socializare.

Observăm o abordare asemănătoare în criza din Ucraina, unde filmări încărcate pe YouTube devin știri de ultimă oră.

Tendința mass-media de a încorpora relațiile cetățenilor din spațiul online în acoperirea mediatică a evenimentelor critice de pe glob, poate conduce la o abordare mai echilibrată a știrilor. Citizen journalism reprezintă o sursă de informare complementară canalelor oficiale și presei locale, care pot fi controlate mai ușor de către autorități, comparativ cu structura descentralizată a internetului.

Ținând cont de faptul că informațiile preluate de mass-media devin știri internaționale și influențează percepția comunității globale asupra unor evenimente de maxim impact în politicile externe și interne ale statelor, spre exemplu mișcări de stradă, războaie civile sau confruntări armate, verificarea surselor și a veridicității informațiilor devine mai importantă ca niciodată.

Wendla Beyer

Jurnalismul cetățenesc

Citizen journalism descrie un model de jurnalism deschis, construit din reportaje produse și împărtășite de oameni, care nu sunt jurnaliști de profesie. Este vorba despre persoane din diverse domenii de activitate și interes care produc știri, materiale de investigație și documentare sau articole de opinie pe care le publică pe internet, pe bloguri sau social media.

Noul tip de jurnalism decurge după alte reguli decât forma tradițională. Dispar regulile de tipografie, ritmul publicării este accelerat, volumul materialelor crește, normele pentru preluarea de informații se schimbă, devine posibilă acoperirea mediatică a unor evenimente periferice, iar utilizatorii pot genera conținut prin contribuții și comentarii. Acestea sunt numai câteva diferențe.

Inclusiv funcționarea mass-media s-a schimbat odată cu dezvoltarea jurnalismului deschis, reporterii profesioniști apelează tot mai des la informații publicate de cetățeni în mediul online.

Jurnalismul cetățenesc nu este însă lipsit de vulnerabilități: pe de o parte, se confruntă cu riscuri de cenzură a liberei exprimări, pe de altă parte este susceptibil manipulării ascunse a informației și prin urmare, alterării in juste a procesului de formare a curentelor de opinie. Verificarea surselor și a veridicității informațiilor devine o problemă, concomitent cu tendința de deresponsabilizare a companiilor de presă atunci când preiau și distribuie informații eronate din mediul online.

Este necesară așadar elaborarea unor mecanisme pentru identificarea riscurilor și diminuarea acestora, inclusiv prin conștientizarea vulnerabilităților. Este esențială garantarea libertății presei și în sfera jurnalismului cetățenesc. Totodată, elaborarea unor standarde etice pentru utilizatori și jurnaliști, însoțite de măsuri de diseminare a acestora pot contribui la un control pozitiv al materialelor generate de utilizatori.

Transparency Info Nr 8 , Bibliografie

Anna M Agathangelou, Nevzat Soguk (ed.) (2013). *Arab Revolutions and World Transformations*. Routledge

Aziz Douai, Phil J. Auter, Dustin Domangue (2013). *The News Blog: Social Media and Global News Coverage of the Arab Spring*. In: Ralph D. Berenger (ed.) (2013). *Social Media Go to War: Rage, Rebellion and Revolution in the Age of Twitter*, Spokane: Marquette Books.

Michel Foucault (1996). *Die Ordnung des Diskurses*. Frankfurt am Main: Editura Fischer

Consiliul Europei (2004). *Convenția privind Criminalitatea Informatică a Consiliului Europei*.

Consiliul Europei (2004). *Declarație privind Libertatea Comunicării pe Internet*.

Consiliul Europei (2009). *Protocol Adițional Convenției privind Criminalitatea Informatică a Consiliului Europei referitor la incriminarea actelor de natură rasistă și xenofobă săvârșite prin intermediul sistemelor informatice*.

Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Presei (2010). *Freedom of Expression on the Internet: A study of legal provisions and practices related to freedom of expression, the free flow of information and media pluralism on the Internet in OSCE participating States*.

Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Presei (2010). *Position Paper: Internet Freedom-Why It Matters*. Viena: OSCE.

Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Presei (2013). *Social Media Guidebook*. Viena: OSCE.

Reprezentantul OSCE pentru Libertatea Presei (2014, 2 septembrie). *Declarație de presă: Draft amendments to anti-extremism law in Moldova could endanger freedom of expression on Internet, warns OSCE Representative*. Viena

Legea 107/2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 31/2002

Evenimente Transparency International

Summitul Integrității ajunge la Timișoara

Transparency International România și Griffiths School of Management, cu sprijinul Clubului Rotary, au organizat miercuri, 22 aprilie 2015, la Timișoara, Summitul de Integritate pentru Prosperitate. Evenimentul este parte a inițiativei de promovare la nivel național a integrității ca element cheie al succesului în dezvoltarea mediului public și privat, fiind a trei ediție a Summitului, după cele desfășurate la București și Bistrița.

La evenimentul de la Timișoara au participat personalități marcante din mediul de afaceri și mediul academic. Invitații au prezentat conceptele și valorile care stau la baza unui business de succes, iar ulterior, în cadrul dezbaterilor generale, cei prezenți în sală au dezbătut tematici legate de modul în care poate fi realizată dezvoltarea antreprenorială pe fundamente etice și morale.

Bilanțul pe 2014 publicat în Monitorul Oficial

Transparența financiară a organizației: Bilanțul de activitate pe 2014 al Transparency International România a fost publicat în Monitorul Oficial. Astfel, orice persoană interesată de activitatea organizației are posibilitatea de a consulta datele financiare. Acest lucru vine ca o confirmare a nivelului ridicat de transparență pe care Transparency International România continuă să îl respecte.

TRANSPARENCY INFO , Nr 8 / 2015

Contribuții :

Wendla Beyer, Georgeta Filip

Redactare & Design :

Wendla Beyer

Fotografii :

Edar , Michal Jarmoluk

Transparency International România
Bulevardul Nicolae Bălcescu 21, etaj 2
010044 București, România
telefon: +4 031 6606 000 / +4 021 317 71 70
fax: +4 031 6606 006 / +4 021 317 71 72
email: office@transparency.org.ro
www.transparency.org.ro/

